

Woorden Lijst Van Het Dialect Van Putten

Werkgroep Dialect

WANMEUL, WANNEMEUL

letterlijk: wanmolen; eenvoudig apparaat om gedorst graan te wannen, in de eerste helft van deze eeuw in veel boerderijen aanwezig; tegenwoordig niet vaak meer gebruikt omdat er, veel minder graan verbouwd wordt; wannen = kaf van het koren scheiden door de wind of een luchtstroom het veel lichtere kaf te laten wegblazen; met de wanmeul kunnen ook gedorste bruine bonen en dergelijke gezuiverd worden van blaadjes, takjes en stof

WANT

<zie vingerwant* en vuust*

WASKNIEPERS, WASKNIPPEN, WASPINNEN

wasknijpers

WEE

wie: "Wee het dat 'edoan?"

WEES

1 kind waarvan beide ouders overleden zijn: in de Putter Eng zijn sommige percelen eigendom van een weeshuis in Harderwijk; daarvan zegt men: "Da's land van de wezen"; ook wel: Wezenland, land van 't weeshuis

2 in sommige koeienstallen: smalle vloer van cement tussen de grup* en de buitenmuur

WEG

[heeft dezelfde betekenissen als in het ABN; hier volgen enige uitdrukkingen die in het ABN niet gebruikelijk zijnz]

WEG ENDE WEER

op allerlei plaatsen: "Weg ende weer bin de boeren an 't hooien."

'N ARE WEG

ergens anders: "je moen 't mar 'n are weg proberen."

DOAR IS 'T EIND VAN WEG:

dat is zo veel, groot of langdurig dat er geen eind aan komt

WEINEN

wenden, dit is één van de werkzaamheden bij de hooibouw: na het maaïen (met zeis of machine) ligt het gras 'an het zwat*'; de eerstvolgende bewerking is 'deurgooien*' en dan komt na enige tijd van drogen het 'weinen'; daarbij komt de onderste laag boven te liggen; dit

werd vroeger handmatig gedaan met gavel of hooihark, tegenwoordig meestal met door paarden of tractoren getrokken machines

WETEREN

water geven aan het vee; betreft meestal de koeien als ze op stal staan: "De koen weteren."; heeft echter de ruimere betekenis 'te drinken geven' gekregen, het geven van melk aan de kalveren wordt ook genoemd: "De kalver weteren."

WEULEN

woelen; b.v. gezegd van stuifsnieuw die door de wind op voortdurend van vorm veranderende hopen gedreven wordt: "De snee weult."

WEULSNEE

fijne droge sneeuw

WEUSTEN

met veel krachtsinspanning of op een wilde manier werken of iets doen: "Hie was weer an 't weusten."

WEVERSBOOM

paal boven op een voer hooi of koren, met touwen waarmee de lading wordt vastgesjord

WEZENLAND

[zie bij wees*]

WIEF

vrouw [ongeveer dezelfde gevoelswaarde als 'wif' in ABN] "Da's 'n knap wiefje(n)."

WIEFJE(N) e

- 1 vrouwelijk dier
- 2 'nakend wiefje'* = herfsttijloos

WIEM

plaats tussen de balken van de zoldering van de heerd*, dicht bij de schoorsteen, waar het rookspek/de rookworst hangt

WIEND

wind; "de wiend goat mit de kiepen op 't rik"; "die koe heet de wiend": overmatige gasvorming

WIENTER

Winter

WIENTERKONINKJE

winterkoninkje [ook (en waarschijnlijk vaker) 'tunekrupertje*' genoemd]

WIENTERROG

winterrogge; "Wienterrog kujje zeien van oktober tot Sienterkloas, moet veur de vorst boven de groend stoan; zoemerrog wordt umstreeks 21 februwoari (Sinte Peter) 'ezeid (= gezaaid)"; "As de knollen in de haarfst

d'r uut bin en dan 't weer te slecht is um Wienterrog te zeien/zeijen, kujje in februwoari altied nog zoemerrog zeien."

WIEP

vrucht van de aardappelplant (aan bovengrondse deel van plant; is giftig)

WIEPAPPEL:

een wiep* wordt ook wel 'wiepappel' genoemd

WIERIG

ruig; b.v. een strobos is Wierig als er opzij veel halmen uitsteken; figuurlijk in: 'n Wierig kiend = een druk kind

WIES

wijs; (vaak een beetje spottendz) "Die man is zo wiesl": vindt zichzelf heel slim; "Hie is akelig wies.": hij weet 't altijd beter

WIEVEVET

kraamvisite

WIL

gemak, nut, plezier. "Hie het 'r veul wil van."

WILGETEE,

wilgeteen [meervoudz wilgetejen]

WIP

werktuig waarmee door middel van een hefboom een kar of wagen zover omhoog getild wordt, dat een van de wielen los/vrij van de grond komt om dat wiel eraf te halen b.v. om de as met wagensmeer in te vetten: de kar op de wip zetten (nl. om 'n wiel eraf te halen); "Doar staot de kar op de wipf': wordt gezegd van iemand die moet trouwen

WIPKAR

2-wielige kar (soms 3-wielige kar met vooraan een klein wiel en 2 grotere achterwielen) waarvan de bodem gekanteld kan worden, zodat de lading er aan de achterkant afglijdt; tijdens laden en vervoer verhindert een ijzeren staaf dat de bodem kantelt

WIRF

meestal WIRFJE(N) wervel(tje) d.i. stukje hout, draaibaar om de schroef of spijker waarmee _het op een post of deurpost bevestigd is om er een hek of een deur (tje) mee te sluiten (ook: WIRVEL)

WIS

bosje, handvol b.v. sro of hooi; bij hooi ook: de hoeveelheid die in een keer aan een gavel gestoken wordt; 'n hoekwis zetten: het laden van hooi op een wagen moet deskundig gebeuren om te voorkomen dat tijdens het rijden de vracht uit elkaar zakt, het op een goede manier

plaatsen van wissel op de hoeken is daarbij belangrijk; "Hie het vaak 'n wisje(n) achter z'n kiezen": in dit geval wordt een wisje pruimtabak bedoeld

WOAR

waar

1 "Da's zo Woar a'k hier stoaf"; "Wat Woar is, is Woar."

2 "'Woar is de bezem?' 'An de steul', zei de rooje Garrit"

3 "Hie woent in 't huus woar ie op'egreud is"

WOATERFOKS

vlijtig liesje (kamerplant)

WOATERKIEP, WOATERKIEPJE(N)

waterhoentje <meerv. woaterkiep es>

WOATERKOENT, WOATERKONT

1 een ongezond dik achterwerk van een kip: "Dat kiepj e(n) het 'n woaterkont."

2 een kip met zo'n achterwerk: "Doar loopt ook nog 'n woaterkont."

WOATERPENS

onnatuurlijk dikke buik: "Dat knien het 'n woaterpens."

WOENEN

wonen: "De boereminsen woenen soemers in 't bakhuus en swienters op de

heerd."

WORTELMUIS hutspot

(stampot van aardappels, Winterwortels en uien; vaak ook met bruine bonen erin en gegeten met klapstuk of hieps*)

WUI

wei, hui (bijproduct van kaasmaken)

WULIE

wij: "Wulie hen 't mit eigen ogen 'ezienf' [enkele ouderen menen zich te herinneren dat in hun jeugd door oude mensen 'wie' werd gezegd]

AAGPEERD

zaagbok, een 'rek' om stukken hout op te leggen bij het doorzagen; betrefi meestal brandhout

ZAKKEN

betekenis als in het ABN; [in het Puttens sterk: zuk - 'ezukken] "Toe zuk (h) ie in mekaarf"; " 't Woater is 'n heel eind 'ezukkenf"

ZAKKETEL

ketel die gebruikt wordt op een kolenkachel of fornuis en een gedeeltelijk verlaagde bodem heeft, waardoor de bodem in de kachel dicht bij de vlammen kan komen

ZANDZINKEN

(ook: ZINKEN) wit zand uit de grond halen om de donkere bovenlaag te laten zakken, soms ook om een perceel te egaliseren (met wit zand wordt bedoeld de maagdelijke grond onder de bouwvoor; de kleur kan variëren van bijna wit tot bruinachtig geel indien ijzerhoudend) (het witte zand wordt uiteraard ook voor allerlei doeleinden gebruikt; b.v. onder een tegelvloer of bestrating omdat daar een stevige bodem gewenst is, en de fijnere soort als schuurzand of op de wetplank om messen te slijpen)

ZAT

genoeg: " 'k Het zat 'ehadf'

ZEEL

1 eenvoudig tuig om een paard voor een ploeg, een eg of een ander werktuig te spannen; aan een zeel zitten geen lussen voor bomen zoals nodig is bij tuig om een paard voor een kar, wagen of rijtuig te spannen

2 bij kruiwagen ook hulpzeel* genoemd

3 (ook in enkele andere gevallen) brede draagband: " 'n Zeivat worden (= werd) mit 'n zeel 'edreugenf' (zeivat* = zaaivat: bak waarin het zaad zit door de zaaier gedragen bij zaaien met de hand)

ZEEN

taaie, peesachtige delen in vlees: "D'r zitten veul zeentjes in dit stuk vleis."

ZEERIES

rijzen, rijshout (destijds) vlak bij de kust van de Zuiderzee recht op in de zeebodem geplaatst om afslag van het land te verminderen en eventueel aanslibbing te bevorderen, kribben genoemd (uiteraard voordat de Afsluitdijk (1932) klaar was); "Vrogger maakten ze in de bos ook zeeries."

ZEERT

pijn: "Hie het zeert in z'n lief en ik het zeert in m'n kopi'; "Gaart het zeert in z'n buuk." [het woord 'Pien*' wordt ook gebruikt]

ZEIKEN ZEIKTE 'EZEIKT

wateren, urineren; "Het regent dat het zeikt"; "Lig niet te zeiken" (= zeuren); "een echte zeikerd" (= doordrammer)

ZEIKEEMD

mier <meesta1 de rode bosmier>

ZEISEM

zeis

ZEIVAT

zaaivat, dat is de bak waarin het zaad zit die de zaaier draagt bij het zaaien met de hand

ZELFGEREID

destijds stof voor werkkleding; mengsel van wol (warm) en linnen (sterk); vermoedelijk zo genoemd omdat het in nog vroeger tijd in eigen huis werd (gesponnen en) geweven; andere naam: zwart glad*

ZENINGEN

zenuwen

ZEUF

zeef [ookz zuft*]

ZEUKEN ZOCHT 'EZOCHT

zoeken zocht gezocht: "Zeuk je me soms?"

ZEUNING varkenstrog

ZEUT

zoet. "Een zeute proater": iemand die een ander naar de mond praat

ZEUTEMELKS

van zoete melk; "Met Poasen atten veul minsen zeutemelkse riest en gekookte eier."

ZEUTJES-AN

zoetjesaan

ZEVEREN

als in ABN, ook overdrachtelijk

ZICHT

een soort sikkels om graan te maaien; daarbij werd de prik in de linkerhand vastgehouden om daarmee de afgemaaide halmen bijeen te 'rollen' tot een (nog niet gebonden) bos/garf/schoof; <eerst enige meters al maaiende van links naar rechts, dan al maaiende en tegelijkertijd met de prik de afgemaaide halmen van heen- en teruggang naar links 'oprollende' van rechts naar links, waarna de aldus bijeengevoegde bos met behulp van zicht en prik opzij gelegd werd>

ZICHTEN

met de zicht 'afmaaien'

ZIE, ZIED

zij(de); "goat es op zied": ga eens opzij; een zie spek; een ziedeur = zijdeur

ZINKEN

zie zandzinken*

ZINKERS:

zinkers in/op de ogen: lichte ontsteking <gevolg van kou op de ogen?>

ZOEMER

zomer: "Margen over zeuven zoemers."

KOG

zeug, wijfjesvarken dat jongen gekregen heeft; "zog mit keuj en."

ZOG

moedermelk (vgl zogen)

ZUFT zeef [ookz zeuf*]

[ZUFTEN

zeven

ZUL in 'traditionele' boerderij: vrij brede, ondiepe geul in de vloer van de deel, voor de

staanplaatsen van de koeien langs, waarin het voer en, als de koeien drinken krijgen, het water wordt gedaan

ZULHOUT

houten balk op de vloer tussen de zul* en de staanplaatsen van de koeien evenwijdig aan de zul - waaraan het ondereinde van de repels* is bevestigd

ZULIE, ZULLIE

zij (3de persoon meervoud): "Zulie hen ; [beide uitspraken zijn algemeen gangbaar; vaak wordt de vorm zonder nadruk 'ze' gebruikt; de voorwerpsvorm is 'hullie' (nooit 'hulie'); 'hullie' wordt ook als onderwerpsvorm gebruikt, dus i.p.v. 'zullie/zulie', maar 'zullie/zulie' nooit als voorwerpsvorm]

ZUND

zonde (in de betekenis van: jammer): " 't Is zund van alle meute." [meestal uitgesproken als 'sunt' omdat het vaak gezegd wordt in de woordgroep: 't is zund

ZUNIG

1 zuinig

2 onbetrouwbaar of slecht: "Da's zunig volk."

3 teleurgesteld, bedrukt in: "Hie zat zunig te kieken."

ZUREKOOLSKEI

grote Veldkei; de wintervoorraad zelfgemaakte zuurkool zat/zit in een grote pot van bruin geglazuurd aardewerk (Keulse pot); bovenop de zuurkool moet een doekje liggen en daarop een rond plankje; op dit plankje de kei waarvan het gewicht maakt dat alle zuurkool onder het

zure vocht gedrukt wordt en daardoor niet bederft

[UURMUUL

saggerijnige kèèl

ZWART

I zwart; "de zwart zitterin": als het linnengoed verspocht* is

2 vuil: "Hie was zo zwart as de ploot."

ZWART GLAD:

zie bij zelfgereid*

ZWARTSEL

middel om zwart te maken, roet van harsrijk hout, speciaal om een rand onder aan de (bepleisterde) buitenmuur zwart te maken. "Aj je 't zwartselen 'edaon hen, bi je klaor mit de schoonmaak."

[WAT zoals het gras in banen of stroken ligt, nadat het gemaaid is voor de hooiwinning, dus voordat het uitgespreid, gekeerd, geschud, of geharkt is; men zegt: " 't Gres/ hooi leit nog in 't zwat." [bij met de machine gemaaid gras zullen de banen breder zijn en minder tussenruimte hebben, dan bij met de zeis gemaaid gras; bij met de zeis gemaaid gras zullen de banen dus uit een dikkere laag gras bestaan en langer moeten drogen tenzij ze uitgespreid worden; vergelijk deurgooien 1*]

ZWEEL

tot een soort dijken bijengeharkt hooi, waarvan vervolgens oppers* gezet kunnen worden; in: op zwelen harken <[vaak wordt het verkleinwoord gebruikt en vaak in het meervoud: zweeltjes]>

ZWEEITLAPPEN

veur o(e)nder de na(a)rms: sous-bras

ZWEETLEPEL

schup* (schertsende benaming)

ZWIII

eelt

ZWONK

ogenblik, flits; <snel, in een oogwenk> (vluchtig?) 'k Het 't in 'n zwonk "czien."; " 't Is in 'n zwonk gebeurd." [vergelijkz schrem*]

+++